

Պատմականություն
Յովհաննես Փրիմեան

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՈՅ

Համալսարանի կեն
տոն. Պ. Պ. Պալիպարեան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՐԻ ԶՄԻՌՆԻՈՅ 41 ԱՊՐԵՆ 1881 ԹԻՒ 1168

ՔՐԵՂԱՐԵԿԱՆ

ԱՆՔՂԻՐԱՆ Լորտ Պրեմիսֆիլիտի հիւանդու-
թիւնն օրհնատօրէ կը ծանոթանայ համարակալ մտա-
նայ յիշատակէ մեծ է որ այս զշամեայ պատկա-
ռելի ծեր պաշտօնականին վրայ ջերմ համա-
կրանք կը յայտնէ ոչ թէ իբր քաղաքավարա-
կան ցոյց այլ արտադրեալ անկեղծ զգացմամբ
Իրանտափան Միսիս թեան պարագ լուսն ատա-
ղիւն են քաղաքին ընդ գէմ կալուածական նոր
օրինաց հրատարակման , յայտարարելով թէ
յիշատակ օրինաց արտադրութիւնը վնասաբեր
են փութեանց արդի վիճակի օգտին :
Եւ մտիկ նախարարն երեսնամեակեան ժողո-
վոյն ներկայացոյց 1881—1882 տարւոյն ելծա-
ցոյցը , մէն մի մասնորէն վրայ բացատրութիւն-
ներ տալով : Պ. կը ասի ընդ ազգային պարտու-
ման մի նոր ձեռնարկեց , որ եթէ արդիւ-
նաւորի 25 տարուան միջոցի մէջ պէտքէ պար-
տու Սոյն առաջարկեալ ձեռն կամիտիւ իւր մէջ
եկամտական տուրքի սակէն մէկ բէնա գեղջեւ
որոյ արդիւնքն պիտի լինի որ եկամտական հա-
սոյթի մէկ սիւնը լինի : համար որոշուած 4
բէնա 3 բէնա կ'իջնէ Պ. կը ասի ընդ առաջար-
կեալ նոր ձեռն նոյնտիւն փոփոխութիւն մէջ
բրիտանական երկրները ներած դեռ չգտնի
բնականաց և ուրիշ քանի մի երկրորդական
արդի սակերու մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ
Այս ամենու գործողութիւնն տարեկան 200
000 սիւնը լինի յորոյց յաւելում մի կը յուսացուի
ընդ հանուր երկրացոյցին մէջ :
Միտցեալ—Համալսարանի շէնքը քաղաքին
հեռագիրն կը ծանուցանէ թէ Պրեմիսֆիլիտ

մասնախումբն լսելով Պ. կը ասի ընդ իրանտիոյ
հիւանդուն խնդրոյ համար երեսնամեակեան ժո-
ղովոյ մէջ հայտատեալ նոր օրէնքը իրեն
մեծ ազնւոյ դժգոհ եղեր և մինչև անգամ որո-
շներ է սպանել զՊ. կը ասի ընդ Այս պատճառա-
ւան հիւանդութիւն կը լինի վնաս պատճառութե-
կեանց Առաջին Նախարարին , և անտիկանու-
թիւնը Պ. կը ասի ընդ իրանտիւն ատեղին Հա-
վարտն ֆալ հիւանդութեան տակ գրեմէ
Պրեմիսֆիլիտը և Զարին արտեղծեան
տեղիւ արքայապանութիւնը յատուցող
լուստին ճարհայթ ընկերակալեան արման լրա-
դրի խմբագրապետ Պ. Մոսիսի գէմ կառավա-
րութեան ձեռք առած բուն միջոցներուն հա-
մար ծանր բողոքներ եղան ընկերակալեանց
գործարման մէջ որ տեղի ունեցաւ իրանտի-
ւի Պոլսոյ բրիտանական դեսպան Պ. կոչընի
համար որոշում եղած է որ իրանտի վերադառ-
նայ և Բէգլարապետի բրիտանական դեսպան
լորտ Տիւֆթին նմա յաջորդէ որպէս նախորդ
դեսպան Օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ իսկ
Հոռի բրիտանական դեսպան սըր Ա. Պ. Բէյթ
լորտ Տիւֆթին յաջորդ Բէգլարապետի երթոյ
Արդէն յայտնի է Պ. Պրատոյ ծայրայեղ ե-
րեսնամեակեան ասկէ առաջ խորհրդարանէ ար-
տաքսու մը Այս վերջերս յիշեալ անձը վերադա-
նալ երեսնամեակեան ընտրութեան նորից հե-
կը որ յառաջագոյն ընտրութեան կը
վերջերս կատարուած Պրատոյի ան մի ընդ-
հանուր մարդահամարէն իմացուած է որ շուրջ
300 միլիոն բնակիչ ունի որմէ 350 բրիտա-
նիոյ Միացեալ թագաւորութեան կը պատկանի
—Լորտ Պրեմիսֆիլիտի հիւանդութեան վիճա-
կը , ինչպէս վերը ասացինք սաստիկ ծանրանալ

մի քանի օր զինի բժիշկը նոր տեղեկագրով մի
ծանուցին թէ ապաքինման մէջ կը գտնուի , ա-
խորժակն և ոյժը վերագարծած է և դոհացու-
ցիչ վիճակ մի ունի :
—Քլարմոյի մէջ ձեռնակալուեցաւ Կորտոն
անուն անձ մի , որ իրանտացոյց հողային Մի-
ուութեան գործունի անդամներէն միս և սոյն
անպաշտ գաւառի համար կառավարութեան
ընդ գլխավորներէն էր : Սոյն անձն ամբաստան-
ուած է ժողովուրդն ընդ գէմ օրինաց գրգռած
լինելու յանդման :
ՊԱՂՂԻՆ Միշիգեա ամեն լրագիրք և հա-
սարակաց կարմիրն իսկ ստիպանալ կ'առաջար-
կեն Հանրապետութեան որ թունուղի յարձակ-
մանց գէմ ազգու միջոցներ ձեռք առնու-
միշիգեա Երեսնամեակի ժողովին մէջ Պ. ժիւլիէ-
րի յայտնած էր թէ ամեն միջոցը ձեռք առ-
նուած են արգիլելու համար որ թունուղիք
ճէղայրի հողերը կրկին չարաւեն , միշիգեա
կրկին հետզհետէ թունուղիք յանդման
ընթացքին մասին Պ. ժիւլիէրի կրկին անգամ
երեսնամեակեան ժողովին մէջ կը յայտարարէր թէ
սահմանադրութիւն վրայ իրաց վիճակը անհանգ-
ստեղի դարձած է և չարագործները պատժելու
և ճէղայրի ներկայ և ապագայ վիճակն ապա-
հովելու համար ի գործ դնելու խնայանք
բուն միջոցներու նկատմամբ փոփոխութեան
քննէ կ'ստանար անակնկալ դէպք մի , այն է
Քլարմոյի կառուած յեղին ուրիշ ցեղերու հետ
միասնաբար ընած սորա յանդման արշաւանք
և աստիպանալ իւրեքս և յայտնաւ և վերջին
աստիպան զայրոյթ զգացած է ժողովուրդն
այս լուրին վրայ , և կառավարութիւնն իրաւ-
ամբ կը ժողովուրդն թունուղի Պէյրի ընթացքին

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՐԵԱՅԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԷ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՑ ԲՐԻՍՈՍԻ ԹԱՌԻՐ
ԱՌԱՎ ԶԻՆԳԵԱՌԱՅԻ
ՍՈՒՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՌԻՒՆԷ
ԱՌԱՎ ԲՐԻՍՈՍԻ
Ի բաղնայն արեգակնայ , ի լուսաւոր
աշխարհաց :
Արփիւնեմ նշողին հետք , ցեղուն երկինք
լուսաղեցաց :
Հոգեղինաց իմանն դասք թեւապարեալ
յի յերկիր ,
երկիր հրաշքի փոխի ի նոյն պատկեր երկինք
ախրակիր :
Բարանքեաց Աստուածորդւոյն սիրեալ
ճաճանք համախիւս ,
Յանգընութիւն փրկեցողին եղծանելիք
ընդ հանուր :
Աստուած ըզմարդ փոխանակէ , Մովսէս
յակճիւս հիանայ ,
Եւ քողարկեալն զլուսական ծածկեալ իսկաւ
առնու զկայ :
Ձի Արարին արարածոյ փրիտտս կանգնի
բահանայ ,
Ի հաշտութիւն զայ Հայր ընդ մեզ , զի
Միածինն միջնորդ կայ :
Պարտութիւն երկամանց ցորենոյ
և խաղողի ,
Աստուածային բանիւ փոխի յԱրին Մարմին
կենդանոյ :
Արդ զ'Աստուած զգենուն մարդիկ
հաշակելով զհնութեամբ ,

Աստուած բնակի յոգին նոցա հալածելով
զանցաց ամբ :
Այսօր արկողն լուսն Բրիտանո Տէր ձեր
դինչազ ևս իսկեալ ,
Ընթառայի առնու ըզկրպակ և խնայի
լուսաւոր :
Չարանքութիւն քարշապարաց Առաքելոյն
գասա :
Եւ Յոգայի իւր մասնի կայ ի խնայ :
Ըսպապա :
Եւ իւրեւր կայ բնութիւն համայն և
Չորութիւնը հրեղինաց
Ընթանանք ընդ սոսկալի հեղութիւն
լուսաւոր :
Այսօր էիցս Բացուցի Որէնք ընդ Հօր
յաւիտեան :
Մասնի ի ձեռն անորինաց յաշակելուէն
գասա :
Գայ վերահաս դաւաւ աղլամով , գայ և գիշեր
դաւաւացող :
Յորում փրիտտս չարաբանաւ տանի յարեալ
իւր յոգոյ :
Ծառայարար փայտաւրի բահանային
անորէն :
Երկինք ժողովոյ և ապաքին կ'ըլկեալ
ճաղկեալ համբէն :
Եւ յայտնէ փարիսեցոց գաւառապետեալ
նոր :
Ընդ մեղաւորս տընի ի բան իբր օրինաց
փաստապարտ :
Այլ Դու փրկի և վարդապետ արքայութեան
ճշմարիտ :
Յիշեալ ի փառս զերկրագագոց չարաբանաց
Միածնիդ :
Ա. Ս. Գ.

Ս. ՇԻՍԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ
(Տես լրագրոյս 1160 թիւը :)
Ամբիւր բրիտանացոյց ոմանց հայրենի գան-
ձուց պատճառաւ վարած ապականեալ կեանք
և աղետալի վախճանը կարճաւոր նկարագրելէ
զինի , հարկ կը տեսնեմք փոքր ինչ խօսիլ նաւ
ամենանայեալ այն երկրասարդաց վարուց և բա-
լուց վրայ , որք աշխատութեան փախելով դա-
տարդ զեանք կ'անցունեն : Եւ որոշեալ ըն-
տանքը կ'ապմած են , և զաւակներ ունին , հայ-
րու ծանր ծախուց անհարկն պէտքեր կան :
Սոկայն ով պիտի հոգայ այդ մեծածախ պէտ-
քերը : Ամենանայեալ այս երկրասարդն աշխա-
տի շուղեր , ծախքերն օրըստօրէ կը շարունակ
իւր պայտօնին կամ արհեստին մէջ ունեցած
յուրութեան պատճառաւ չափեր նուազ են , և
ծախուց ընդ համապատասխանելու հաղար պատ-
րուակ կը գտնէ , գոյժ չկայ ևս բնած , կ'ընէ ,
արհեստս չբանիւր (փոխանակ բանու ևս ծոյլ եւմ
ձեռքին գործը երեսի վրայ թողած եւ , իւր
բանիւր , սրճարաններու մէջ ժամակաւոր կ'ըլ-
լում) : Իւր ծուրութիւնը չի լինի , բաւղոս չբա-
նիւր , կ'ընէ , աշխարհիս անիւր գարձեր է , ինչ
բան կը բռնեմ թիւր կ'ընթաց , ճախորդու-
թիւնն զին շրջապատած է , պէտք է սպասմոր
վրայէս սա չար աստղը անցնի , և ապա գործի
ձեռնարկեմ , որ յաջողիմ , թէ ոչ քանի որ այս
ճախորդութիւնն կը բռնէ , աշխատանքս պարա-
պը կը լինայ , ուստի պէտք եմ սպասել :
Այսպէս երբ նա չար աստղին իր վրայէն անց-
նելուն և յաջողութեան արեւը իր ճակատը ծա-
գելուն սպասելով տարիներ կ'անցունեն , ուրիշ
ներն աշխատութեամբ չահալածաւ կը լինին
գանձ կը գիղեն , կը հարստանան , իսկ մեր ա-
մենանայեալ երկրասարդն կ'աղքատանայ , և

դէմ, որ կարող լինելով սահմանադիրն վրայ գտնուած գաղղիական զօրաց հետ իւր զօրութիւնը միացնելով վանել Գրուսիներն կամ զսպել զանոնք, որով և առաջատակութեանց առաջն առնուլ, անհոգ, և անգործ, հանգիստտես կըմնայ միւս կողմէն ևս ծանր կասկածներ կըծաղին Թունուզի իտալական հիւպատոսին վրայ, որոյ համար կըհաստատեն թէ գաղղիներէն քայլեր կուտայ Թունուզի Պէյին ընդդէմ գաղղիոյ, մինչև անգամ կ'ըսուի թէ յիշեալ հիւպատոսն խմբագրած է այն բողոքը որ Թունուզի Պէյին կողմէ ասկէ առաջ հանրապետութեան տրուեցաւ, բողոքը որ դառնապէս կըզանգատի գաղղիական զօրաց Թունուզի հողերը մտնելու պատահականութեան դէմ, Այս տեսութեամբ կառավարութիւնն տարակոյս չկայ որ զինու զօրութեամբ պիտի մուտայ ապահովել ձեռքայիւրի արդի դժուարին կացութիւնն:

Ձառկական օրերու պատճառաւ Երեսփոխանական նիստերն դադարեցան մինչև Մայիս 12: Մի ուրիշ դժբաղդութեան դէպք ևս տեղի ունեցած է, որոյ մանրամասն տեղեկութիւններն կըկրկնուի մեր Մասիք մէջ, որ հետեւեալն է.

Վերջին թղթաբերով եկած Եւրոպական լրագիրք հետեւեալ տեղեկութիւնները կըբերեն Սահարայի կողմը զրկուած Ֆրանսացի զինուորական երկրաչափներու խմբին Արաբներէն ջարդուելուն վերայ, զոր հեռագիրն անցեալ շաբթու համառօտիւ ծանուցած էր:

«Յիսթէր քնդապետին առաջնորդած զինուորական երկրաչափներու խումբէն 4 բնիկը Մարտ 16/28ին Ուարկլա հասան նօթութեանէ և յողնութեանէ մեռնելու վիճակի մէջ, և լուր բերին թէ երկրաչափաց խումբը գրեթէ բնաջինջ եղած էր: Այս մարդոց պատմութեան նաշերով, երկրաչափաց խումբն Հերերէն 4 աւուր ճանաչալ հեռի արաբներէն յարձակում կրելով, Յիսթէր քնդապետն և բոլոր ընկերներն սպաննուել էին: Պ. Տիանուս և ստորին սպայ Բօպէ կէն՝ 63 մարդոց հետ վիսլած աղատած էին, և յետոյ կընահանջին: Ահակարի Թուարէկները սոցա ետեւէն հանելով հաւատեցին թէ իրենք գործակից չէին եղած կոտորածին: Պ. Տիանուս և ընկերներն հաւատացին նոցա բարեկամական յայտարարութեանց, և նոցա ընծայած արմաւ:

որովհետեւ ընդանեկան ծախքերն անսնորհիւ են՝ կ'սկսի պարտուց ելլալով: Տան տիկինն կ'իմացնէ իւր ամուսնոյն թէ այս ինչ բանը պակասած է, այն ինչը սպառած, այս ինչին անհրաժեշտ պէտք կայ և այլն: Երկրասարդն՝ երես չունի իւր կնոյ՝ օրինաւոր առաջարկութիւնը մերժել կամ յետաձգել, որովհետեւ չուայլութեան, կամ զարգասիրութեան առարկայներ չեն կնոյ առաջարկներն: այլ աշնան մէջ ձմեռնային պատրաստութիւնք, աւօրեայ ծախքերն զատ ձմեռուան համար մեծաքանակ ամուս պէտք է, փայտ պէտք է, չոր պտուղներ և այս կարգի պաշարներ, բոլոր ընտանեաց իւրաքանչիւր անդամոց ամուր հագուստներ պէտք են, ասկէ զատ օճառը հատեր է, ալիւր չէ մնացեր ձէթ չկայ: Վերջապէս ամբողջ տուն տեղ, դարան, մառան պարպուեր թեթեւցեր են, դատարկ տեղեր բացուել են որ կրկին լեցնել պէտք է ըստորում եկողը ձմեռ է, անողոք եղանակ մի, պատասպարուիլ պէտք է, թէ ոչ մատաղ զաւակունքն ցրտահար կըխօթանան, կըլուրարանան և այլն: Այս ամենն մեծ և ծանր մոտհոգութիւն պատճառած է կնոյ սրտին մէջ, որտա՞նչ կըկեղծէ կըկրծէ կըհիւծէ զանի, և շարունակ երկանը ուշադրութիւնը կըհրաւիրէ ի նոյն: Մեր ինքնագործադր երկրասարդը առջի բերան ամթաճար կըլաւադնի, ինչ ընելը կըկորսնցնէ, կըչուարի կըմայ: չըսեր որ այս ծախքերն անսնորհիւ են՝ ինքնինքն աշխատութեան տամ, արի մարդ լինիմ, զաւակացս պիտոյքներն հոգամ, որ իմ սուրբ պարտաւորութիւնքն է, տակաւին կըդանդալէ, աշխատեն զատ ամեն բան կ'ընէ, ձեռք բան չանցնիր, անճարակ թափառական կ'իյնայ զբոսավայրեր, սրճարաններ և այլն: Միակայն կնոյ առաջին թախանձան ընթերցեալէ դանդաղան:

ներն ընդունեցին: Բայց արմաւները թունաւորեալ էին: Պ. Տիանուս և 28 մարդիկ մեռան այն թոյնէն, Բօպէ կէն սպայն շարունակեց յետըս նահանջել 30 մարդոց հետ, բայց Մէսէկէմէն չորս աւուր ճանաչալ հեռի արաբներէն պաշարուելով, 4 բնիկները Ռաբկլա շրջած էր օդնութիւն խնդրելու: Ուարկլայի բնիկ հրամանատարը 400 Մէհարներու հետ ճանաչալ ելու: Լազուաթի հրամանատարն որոշ հրահանգներ շրջեց նմա. և ինքն ալ այժմ ճանաչալ ելած է դէպի Մ'զալ: Ֆրանսական խումբին մնացորդն ազատելու համար ամեն միջոց ձեռք առնուեցաւ, բայց քիչ յոյս կայ: վասնզի ողջ մնացած 30 հոգին պաշարուած են և ազգամարտիկն ալ քիչ պէտք է լինել:

ՌՈՒՍԻԱ: Աղեքսանդր Բ. կայսրն սպանողներու քննութիւնք եղեռնադատ ատենին միջոցաւ կատարուելով՝ նոցա ի կախաղան դատապարտութիւնը վճռուեցաւ:

Նորընտիր կայսրը շրջաբերական մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ կառավարման տեղերն հանդարտեցնելու, որք այն նոր գահակալութեան առթիւ Ռուսիոյ և Գերմանիոյ մէջ անհամաձայնութիւնք կըգոռակէին: Յիշեալ շրջաբերականին յայտնած «հաւանդ բարեկամութիւնք» և յարաբերութիւնք» խօսքերն առաւելապէս Գերմանիոյ ակնարկող կրնկատուին, և որեւիցէ յուսեալ կարծիքներ կըփարատեն: Սոյս շրջաբերականին զատ այս խնդրոյն նպաստաւոր նշանակութիւն մի կ'ընծայէ: Նաեւ Գերմանիոյ գահաժառանգ իշխանին բանախօսութիւնը, զոր Բէրլինի մէջ Մարտ 28ին ուղղեց Մոսկուա բնակող Գերմանացոյց կողմէ իրեն երկկայացած պատուիրակութիւնն ընդունելու առթիւ: Յիշեալ բանախօսութեան մէջ մեծ նշանակութիւն ունին հարկաւ հետեւեալ արտայայտութիւնք որով կարի յոյժ տիրութիւն և ծանր վիշտ կըյայտնէ Աղեքսանդր Բ. կայսրը սպանման մասին, զոր ոչ ինքն թիայն այլ իւր հայրն իսկ զոգացած է վշտոյցով: Դժուար է Գահաժառանգ իշխանի կըլարէ թէ ինքն Ռուսիոյ ներկայ կայսր հետ միշտ անձնական սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է, թէ չայս երկու տէրութեանց մէջ առանդական հին բարեկամութիւնք

քի կըփոխուին, ընդանեկան սուրբ խնդրութիւնը վրդովման կըհայր, ամեն քաղցրութիւն դառնաճաշակ յատկութիւն մի կ'առնուի: Դատաւ առ տակաւ տակաւ որ քոխսանեկան սուրբ դրոշմով օժուած արդի և երջանկութեան դրախտ լինելու սահմանուած է, տարտարոսի խորշ մի կըբառնայ: վասն զի ինչպէս առաւել կ'ընէ՝ Վերա աղքատութիւնը տան մի դուռէն ներս մտնէ, խաղաղութիւնն պատահանէ դուռը կըփակուի: Չիշտ այսպէս կըլինի նաև սոյն տան վիճակը: Ամուսնացեալ ծոյր երիտաւարքն նկատելով որ ամեն ինչ յուր դուռէն մէջ է՝ դարման կըխորհէ և ինչ ոչ թէ աշխատութեան անձնուէր լինել, ոչ բնաւ, այլ նոր նոր պարտքեր ընել: Տակաւին շուկայեցոց ոմանք բարի կարծիք ունին իւր վրայ որովհետեւ պատահաւոր անի և կ'արկելու աներորդիներովստի կըկրծէ մարդ խաբելու, սուտ յոյսեր կըբանայ, տոկոսով գումարներ կըլըրցնէ, քանի պուրակ ամերիկեան կտաւ, ասուեղէններ, նկարներն և այլնայլ նիւթեր տուն կըդրկէ, ալիւր, օճառ, ածուխ, փայտ, ձէթ տուն կըդրկէ: Կինն երջանիկ կըկարծէ զինք, որ ամուսինն յոյժ ընտանեակ է: անշուշտ մեծագուժ մար շահ մի ըրած է, արթուն, արի վերջապէս դարուս մեծ մարդերէն մին է: Մեր երիտաւարքն գիշերը տուն կըմտնէ, այս գիշեր շատ պահանջող է: վասնզի տունը տեղը բարիքներով լեցուց: մեծախօսութիւններն կըբարձրանան, ձայները մինչև դրացեաց տունները կըհնչեն, փառք պարծանք բոլորն իւր անձին կըվերաբերին, ինքն է դարուս մեծ մարդը: հակալ հանճարը, ամենէ նըբամիտ փիլիսոփայն, ամենէ մեծ իրաւագէտ փաստաբանը: Տիեզերքի համաբնական օրէնքներն իրենց աշխարհի և մշտնջենաւորական սահմաններէն խոտորեցնելու տ:

և մտերմական յարաբերութիւնք պիտի շարունակուին, թէ՛ այս բարեկամութիւնն յոյժ կարեւոր է ոչ միայն այս երկու դրացի տէրութեց, այլ նոյն իսկ համայն Եւրոպիոյ խաղաղութիւնն անդորր պահելու համար:

Յեղափոխականաց սպորինաւորութիւնք կըշարունակուին մայրաքաղաքին մէջ, կառավարութեան ձեռք առած միջոցներն սնրաւական կըլինին զսպել զանոնք և անկարգութեանց առաջն առնուլ, յորմէ ստիպեալ կ'առաւելարութիւնն օրացարման վիճակի մէջ հրատարակեց զԲէրլինի Ռուսական լրագիրներէն ոմանք խորհուրդ կուտան որ նորընտիր կայսրն թողու ինքուրս իսկ Մոսկուա Պետութեան մայրաքաղաք ընէ: Այսպիսի դժուարութեանց դարման դտնելու համար Եւրոպական համաձայնութեան մի պէտքն զգացուելով Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ առաջարկութիւն եղաւ բուռնակցութիւն բանալ նպատակ ունելով համաձայնութեամբ խորհիլ որ զսպողական միջոցներ ստորինուին ընդդէմ ամեն սրեւէ կեղալ յեղափոխականաց:

Ի կախաղան դատապարտեալ արքայապաններէն Հոֆման անուն կինն յիշ լինելով, որոշում եղած է վճռոյն գործադրութիւնն յետաձգել մինչև որ ծննդաբերութիւնն կատարի: Միւս դատապարտեալներէն հինգն արդէն ի կախաղան ելան: Ռուսաքով կախաղանիստուշեւելուամ միջոցին բարոյագէտ ուժաժափ լինելով մարեցաւ:

Արքունեաց տարեկան ծախքն, որ 17 միլիոն ռուպլի էր, 7 միլիոնի իջաւ:

Սերպիոյ 900.000 ռուպլի պարտքը, որ վերջին պատերազմին ժամանակ Ռուսիոյէն փոխ առեալ էր, կայսրն չնորհեց:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ: Հելլենական կառավարութիւնն վերջապէս ընդունեց նոր սահմանադիրն նկատմամբ Բ. Դրան առաջարկութիւնները: Տէրութեանց հրաւերին առջև Յունաստան մեծ փառք կըյայտնէ դիմանալ թէ՛ սոյն լուծուած խնդրոյն գործադրութիւնը անմիջապէս կամ խիստ քիչ միջոցի մէջ պիտի կատարուի՝ արդեօք: Նոյնպէս՝ այս մասին կարեւոր երաշխաւորութիւնք պիտի տրուի իրեն տէրութեանց:

առաջադրութիւններ կ'ընէ, ինչպէս վասնզի Արաբիչը ասոր քնածին հաճոյց յարմար չէ կարգադրել զանոնք, Աստուածային օրէնքները կըքնադատէ, Մարգարէից գիրքերը կընործէ, Առաքելոց պրակները կըմկնէ, եկեղեցին կերպարանափոխ կ'ընէ, եկեղեցական դասը կըպարսաւէ, եկեղեցոյ խորհուրդներն և արարողութիւններն կըքաշկուտէ, անոնց մէջ ծուռ և չիտակ բաներ կըգտնէ, և երբ կընայի որ գլուխ պիտի չենէ՝ բոլորը սուտ կըհասնէ որով յանգէտս մարդկային բարոյականութեան հիմունքն կըտապայէ իւր զաւակաց մատաղսրտին մէջ, Եկեղեցիէն կ'անցնի Աղգային խորհրդարանն, վարչութեան ժողովներն ու խորհուրդները կըկոտորեն, նոցա արարքները կըքնէ և ոչ մի դործ անոնց մէջ բարենպաստ չգտնելու: Կ'անցնի աղգային վարժարաններն, տեսուչ, վարժապետներ, դասախօսութիւններ և ինչ որ կան՝ կըզարնէ, կըդատապարտէ, որով յանգէտս իւր զաւակաց վրայէն աշակերտական շնորհքը կ'եղծանէ կըչնչէ: Մատաղ մանկունքն գիշերն իրենց սիրական հօր քահանայից և եկեղեցոյ, վարժապետաց և վարժարանաց համար ջարդած ճոռմաբանութիւնքն, հայհոյանքներն ի ականջով և բայ սրտիւ լսելէ զինի՝ հետեւեալ օրը բոլոր այն սրբավայրերն ու պաշտօնեայք անոնց աչքին մի մի խաբեբաներ և խաբեութեան վայրեր կըբառնան, որով կ'ըսկսին սրտանց ատել զանոնք, ոչ Աստուծոյ օրէնքները կըզնջան լսել: ոչ առանդուած դասերը ուսանիլ, այսպէս հայրն պատճառ կըլինի իւր զաւակաց անբարոյական, անկրօն, անխիղճ, անիրաւ, հայհոյիչ լինելու, և նոյն պապայայն կործանելու:

Մեր ըննադատն վարժարանէն կ'անցնի հիւսնագանոց, ընթերցարան, այն հաստատու:

կողմէ՝ Յունաստան խաղաղութիւնը անվերջ ու պահպանուի փափագելով՝ պիտի փութայ իրեն չնորհուած երկիրները գրաւել թէ և, սակայն նոր սահմանադէմն դուրս մնացած հելլենացիքը չէ կարող իրենց արդի վիճակին մէջ լքանել և թողուլ, ուստի և ի նպաստ նոցա տէրութեանց արդարանալով իւրեր կը հրաւիրէ։

Նոր սահմանագծի մասին Բ. Դրան առաջարկութեանց ընդունելով իւր յայտնոյ գրին պարունակած մի քանի խորհրդածութիւնքն միմիկն գտնելով Տէրութիւնք՝ հրաւիրեցին Պ. Քուստուտուրոսը որ նոյն խորհրդածութիւններն որոշ և մէկին կերպիւ պարզաբանէ։

— Որչափ որ Հելլենական կառավարութիւնն նոր սահմանագծի առաջարկն ընդունեց, սակայն հելլեն լրագիրներէ շատերն զժգոհութիւն կը յայտնեն կառավարութեան սոյն որոշման դէմ նոյն իսկ ժողովուրդն յուզեալ կ'երևի։

Կ Ո Ս Տ Ա Ն Դ Ն Ո Ւ Պ Օ Լ Ի Ս

Տէրութեանց կողմանէ առ Հելլենական կառավարութիւնն առաջարկեալ սահմանագիծն հետեւեալ իմաստներն կը պարունակէ. Պէրլինի դեսպանախորհրդին որոշած սահմանագիծը անդործադրելի մնալով՝ տէրութիւնք նոր սահմանագիծ մի յօդոյնցին որ Յունաստանի կը թողուի թեազիոյ Լարիսս, թունոլա, և թրակա քաղաքները. Եպիրոսի մէջ Արլիա քաղաքը նոյնպէս և Բուլժա, Բացաստի որոշուած է որ Ամպրասիքի ծովածոցը ամեն վաճառական նաւուց համար բաց լինի. և Բրէվէզայի բերդը քանդուի։ Եթէ Հելլենական կառավարութիւնն սոյն պայմաններն ընդունի խիստ կարճ ժամանակի մէջ, տէրութիւնք կ'երաշխաւորեն յիշեալ տեղերու խաղաղութեամբ Յունաստանի յանձնուիլը, Կըստուտուրոսի նաև Հելլեն կառավարութիւնն իրեն յանձնուելու երկիրներուն իսլամ բնակչաց կրօնական և քաղաքական իրաւունքներն և սեպականութիւնքն ապահովելու։ Եթէ Յունաստան չընդունի զայս ամեն, պատասխանատուութեան ամեն ծանրութիւն իւր վրայ պիտի կրէ և բոլորովին առանձին պիտի մնայ։

Թեանց մէջ ևս որքան անկարգութիւններ կը տեսնէ, որքան յետադիմութիւններ, որոց ամենքն պէտք ունին բարեկարգուելու ըստ իւր խելապատակին, Նոր աւուր մի յանկարծ նորոգելուցանական արեան բորբոք տալով՝ այլ ևս անձուկ կուգան նմա աղբային հոստոտութիւններն և պաշտօնատուներն, կըստառնի կըմանէ կայսերական դաշինքներու մէջ. մանրաղնին կըքննէ ամեն ինչ, և որչափ գիւտեր կ'հանէ, Պ. Կլէստիկի կառքէն ինչպէս գիւտնադիտական տեսութեամբ Պէրլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածին մէջ ծրագրուած կըգտնէ, ընդ Պիքոնֆիլիսի կաթնածաղկան հիւանդութեան պատճառը հելլենական սահմանագծին մէջ կը մտնուի, և կատարեալ գարմանը Պարթաներու պարագլուելու իրաւանց մէջ կըգտնէ. Ռուսաց Աղեքսանդր Բ. Զարը սպաննող Ռուսաքոֆի բաղկերակներու բարախմունքն ու Աղեքսանդր Դ. դաշնառանդին սրտի բարախմունքն իրարու հետ համեմատելով իրեն նոր Ասիդէպիոս գուգաճառատար ներդաշնակութիւն մի կընշմարէ ի նոյն։

Այս անօրինակ պերճախօսութիւններէ զկնի յորնած կանգ կ'առնու. Միտքը կ'իյնայ ցերեկը փոխ առած գումարներուն պայմանաժամը, վարանմունքը կըմանրանան վրան, և այն որ ուռած կըսողայր՝ տխուր մտածմանց մէջ կըքլորի տխրական լուսնի մի կըմ ապաւորէ մէջ տեղը. Խեղճ կինն ու զաւակունքն վսեմական լուսնի մի մէջ կըկարծեն զիրենք, հիացած են տանուտիրոջ անհաւասար հանճարին անհուն ընդարձակութեան վրայ. Ահեղ լուսնիւնը կը շարունակուի, բայց որտեղ ոտ շանթաճարող ճամարտակութիւնքն սակաւին այս խեղճերուն սկանչները կըթռնուցանեն. Տեսարանը կը դարձնուի զի ամեն ոք ննջելու կ'երթայ։

(Շարունակելի)

— Դուռն հեռագրի միջոցաւ պ'ընտրեան խրատ տուաւ թունուղի Պէլին որ առ իմ չուայ զաղիական զօրաց թունուղի հողը մտնելու, այս մասին հրահանգ և պատուէրներ տալով որ Արապ ցեղերը զսպելու բուռն միջոցներ ի գործ դնէ, և ճէզայիի վրայ արշաւողները պատժէ։ Միւս կողմանէ Բ. Դուռն տէրութեանց հետ բանակցելով կըբողոքէ զաղիական զօրաց թունուղի հողը մտնելու դէմ որ միջադատային օրինաց գլխովին հակառակ է, և Սուլթանին վեհապետական իրաւանց կըդաշնէ. կը յայտնէ միանգամայն թէ թունուղի կառավարութիւնն սպասարար Արապները զսպելու կատարելապէս կարող է։

— Ալպանացոյ յուզման վրայ հետեւեալ տեղեկութիւններն կըհաստատուին. Բրիգրէնտ քաղաքի կառավարութեան համայն պաշտօնակալը այլ ևս չկարենալով հանդուրժել ալպանացի ապստամբութիւնները որք ինքնօրինակութեան փափագող իրենց կարծեայ համաժողովուն քննարկով լցուցած են տեղական պաշտօնարաններն, խմբովին հրաժարուած են Ասորիայ իպրահիմ բաշանաւ իւր կանչելով իւսկիւպի տասնեւմէկ գլխաւոր ալպանացիներն, հնարիւք իմն յիլիայի զարկած և զինուորական հսկողութեան ներքե գրած Սէլանիկ յուղարկած է։

— Ռուսիոյ Աղեքսանդր Գ. կայսեր գահակալութիւնը շնորհաւորելու պաշտօնով Բէգբըսպուրի իրկուելու ընտրուեցաւ կայսերական խոստայի յօրաց հրամանատար Բէուք բաշան։

— Ռուսական գեսպան Պ. Նովիքով, և իմէրէթի իստիքի իշխանն վեհա. Սուլթանին կողմէ Ա. կարգի Օսմանիէ շքանշանաւ պատուեցան։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ուրախութեամբ կըհրատարակուի հետեւեալ նամակն, զոր ընկալած Պատուարման և Ուսումնական բարեկամէ մի որ ի Լոնտոն։

... խմբագրութիւն

Արշալոյսն ի բնէ անտի ազգային քրաքաղելուին պաշտպան հանդիսացած է, և ամեն բարեպաշտէ առթիւ կըփութայ իւր համոզումը յայտնել ի նոյն յորդորելով զԱղբն։

Խեղճ անպատեհ չէ յիշել թէ Կ. Պօլոյ Հայ լրագրաց մէջ զարդիւ շարունակուած լեզուապայքարն ևս Արշալոյսոյ յառաջագոյն հրատարակած զրաբառի շատագովութեանց արդիւնքն լինի. Կ'երևի թէ այժմ Արշալոյսը սմանայ երկրագործին, որ իւր ածուհ հերկելէ, մշակելէ և սերմանելէ զկնի հոնտերուն ինչտեսակ և որքան արդիւնք բերելը տեսնելու կ'սպասէ լեզուապայքարին արդեանցն հան բխտտես է։ Սակայն ըստ իս այսպիսով դո՛հ լինելու չէ, այլ լեզուապայքարին արտին մէջ գտնուած ինչ ինչ մոլորութիւն արմատաքի խել պէտք է, որպէս զի ընտիր տունկերն աւելի ատոք և բեղմնաւոր լինին։

Խեղճերով... խմբագրութիւնն ընդունելուն կելծ յորդանացի հաւատարմէն միւսմ և այլն։

Ի 18 Մարտ 1881 Լոնտոն։

Քաղաք պարտք կըհամարիմը յորդանոք ընդունել վերտողեալ նամակի ողջամիտ առաջարկն և կ'պատեհ առթի արդեամբ պատասխանել նորա օրինաւոր փափակին, լիօրէն համոզուած լինելով թէ Անգլիոյ մեղրաքաղաքն բնակող մեր Մեծապատիւ և ուսումնական բարեկամն, որ երկար տարիներ իւր կեանքը յեւրոպա անցուցած և ազգագրութեան գործերով արդէն իսկ հուշակուած է, մեծապէս փութագող կըհանդիսանայ զրաբառ լեզուի ուսման աղբաքին վարժարանաց մէջ հիմնաւոր յառաջագիմութեամբ բարդաւանման, նաև համակրանք կըգիտէ Արշալոյսոյ այս մասին կանխաւ հրատարակած լուրջ կարծեաց, որոց արդիւնքն քաջայայտ կ'երևի սոյսօր. քանզի զրաբառի պաշտպանը օրըստօրէ կ'աւելնուի, և լեզուապայքարին ասպարէզն կըբարեւն։

Ուրախ եմք ծանուցանելու որ Մեքսիկեան վարժարանի աղքատիկ ուսանողաց ղեկանն Ելիս

տոյնը հոգալու նպատակաւ Մանչեսթրէ մէջ հանգանակութիւն լինելով 46 անգլ. օսկի դոյնացած և քաղաքիս Ուսումնական խորհրդոյն զրկուած է։ Նուիրատուաց անուանքն և նուէրքն են Պարանայք Ս. Սպարթալեան 5, Ա. Վարպետան 5, Գ. Եսայեան 5, Կ. Կելիկլեր 2 1/2, Զ. Պաքըճեան 2, Մարքո Օ. իվ. 15, Գ. Բ. Բոբազեան 5, Ա. Մաքսուտօֆ 5, Գ. Կ. Գրիգորեան 1, Լ. Լաղարովի 1 1/2։

Նոյնպէս Ս. Զատիկի առթիւ Սպարթալեան վսեմաշուք Բովաննէս Էֆէնտի 30 շափ աղքատիկ աշակերտաց հագուստներն հոգալու շնորհք ըրաւ, ընտրելով նոցա մէջ աշխատասէրներն ի գրգիւ և յօրինակ միւսոց։

Իսկ Հռիփսիմեան վարժարանի 33 կարծաւ աշակերտութեանց և վարժութեանց շրջագետ չինելու համար կարեւոր լիւր ինչպէս ամեն տարի սովորէ՝ այս տարի ևս շնորհեց Եսայեան մեծաշուք Գրիգոր Էֆէնտին։

Այս օրինակ գովելի ողորմասիրութիւնք մեծ շնորհակալեաց արժանի են բնորոշմամբ այսպիսի միջոցներ կարծաւոր թէ նիւթական պիտոյքն կըգարմանեն, և թէ աշակերտաց և աշակերտութեանց ուսման ընթացքն շարունակելու կ'օշնեն. առանց որոյ շատեր կըպարտաւորէին դադրել ուսմունքէ։

Քաղաքիս Բրուսիական Ա. Թարգման Սիմեոնեան Սարգիս աղան, որ երկար տարիներէ ի վեր նոյն պաշտօնը կըվարէր, ի իմանամք թէ զաղարած և 100 օսմանեան կիրայ նուէր ընդունած է Գերմանիոյ վեհա. կայսեր կողմանէ. Կ'իմանամք նաև թէ յիշեալ փափուկ պաշտօնն յանձնուած է մեր հայրենակից Ղօնճեան կարպետ աղայի, որ շուրջ 20 տարիէ ի վեր նոյն պաշտօնատան մէջ քարտուղարի պաշտօն կըվարէր ամենայն հաւատարմութեամբ և որ Գերմանական տէրութեան կողմանէ յառաջագոյն յատուկ պատուանշանաւ իսկ պատուած է Ղօնճեան Մեծա. կարպետ աղա, որոյ այն նոր պաշտօնը կըշնորհաւորեմք իւր լեզուապայքարով, մասաւանդ գերմանական լեզուի հմտութեամբ կըփայլի և խոհեմ բնաւորութիւն բոլոր իւր ծանօթից սէրն ու յարգը կըվայելէ։

... խմբագրութիւն

Շնորհակալ եմ որ առաջին յօդուածս հրատարակած էիք, և ահա վստահութիւն կառնում երկրորդ յօդուած մի ևս զրկել հրատարակութեան համար։

Արդէն բնած էի առաջին յօդուածիս մէջ որ ևս գրելու ամեն պարբերական ևս չկարող եմ լինել, և այս առթիւ ունիմ քանի մի գիտողութիւններ, զոր գրագիտաց ուղարկութեան յանձնելով կըյուսամ թէ ապագային չմնալ։

Նախ մեր լրագիրներէն ոմանք երբ օտարազգի լրագիրներէ տեղեկութիւն մը կըթարգմանեն, նոյն լրագրին անունն փոխանակ հայերէն չկրելով դնելու կամ գոնէ փակագծի մէջ չաշխրհեն ևս ամփոփելու, ուղղակի օտար գրերով կըտպեն, որ օտար լեզու չ'իմացողներու համար անընթեռնելի կըմնայ։

Երբեք ոմանք օտար բառեր իմաստներ և առանցքներ յառաջ կըբերեն օտար գրերով, որ գարձեալ շատերուն համար անհասկնալի կըմնայ։

Երբեք Հռովմայեցոց թուանշաններն ինչպէս են 1. II. III. և այլն իբրեւ թուանշան գործ կըգտնեն գլխոց բաժանմանց մէջ, կամ օրինակի համար փոխանակ գրելու Գէորգ Գ. կամ Նաբոլէոն Գ. կըգրեն Գէորգ IV. Նաբոլէոն III և այլն և այլն։

Զարբէր փոխանակ թիւ կամ թուահամար գրելու, կըգրեն եւրոպացոց N. գիրը։

Հինգերորդ մանաւանդ Ռուսաստանի Հայոց մէջ Հայ գրերով օտար բառեր կըգրեն միմիայն վերջաւորութիւնները հայոցներով կամ հոլովով, որ նոյնպէս անհասկանալի կըմնայ օտար լեզու չ'իմացողի համար։

Վեյբերը շատ բառեր որոց Հայերէններն կան լիովին գործ կըգրուին օտար լեզուով։

Եթեբերը ուրիշ հեղինակէ մէջ բերուած խօսք

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՍՏԵՂ